



LIETUVOS KOMPIUTERININKŲ SAJUNGA

Geležinio Vilko g. 12-113, LT-03163 Vilnius, tel. (8 5) 262 05 36

El. paštas: liks@liks.lt, interneto svetainė: <http://www.liks.lt>

Kodas 191439848, ats. sąskaita LT10 7044 0600 0110 6494, SEB bankas, b. k. 70440

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen

2020-12-08 d. Nr. 20-16

Lietuvos Respublikos Seimo nariams

Kopija: Valstybinei lietuvių kalbos komisijai,

Valstybinei kalbos inspekcijai

DĖL Q, W, X (IR NE TIK) RAIDŽIŲ

LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIEČIŲ ASMENVARDŽIUOSE

2020-12-04 d. įregistruotas „**Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektas**“ ([Reg. Nr. XIVP-86](#)). Spauldoje dažnai pasirodo straipsnių apie asmenvardžių rašybą Lietuvos Respublikos piliečių asmens dokumentuose. Tačiau daugelyje jų, ypač tų, kuriuose siūloma Lietuvos piliečių asmens dokumentuose leisti rašyti asmenvardžius nelietuviškais rašmenimis, nutylimi esminiai, keliantys problemų, dalykai. Aptarkime tai, kas nutylima.

Teigiama, kad raidžių Q, W, X gali prireikti lietuviams, norintiems atkurti istorines protėvių pavardes, kad raidę W savo raštuose vartoję Mikalojus Dauša, Kristijonas Donelaitis, Martynas Mažvydas. Betgi pvz. Donelaičio raštuose taip pat vartojamos f, z ir kitos lotyniškos raidės. Ir ne bet kur, o asmenvardžiuose: Dikšas, Kašparas, Priczkus. Kuriant Palemono šriftą senuose raštuose panašių raidžių buvo aptikta ir daugiau.

Kitame straipsnyje raidės Q, W, X gretinamos su F, H, kurių nėra lietuviškuose žodžiuose, bet yra įtrauktos į lietuvių kalbos abėcėlę. Atseit, precedentas jau yra. Tačiau nutylima, kad raidės F ir H žymi unikalius garsus, o raidės Q, W, X tikrai dubliuoja garsus, kurie lietuvių kalboje užrašomi kitomis raidėmis: (q=ku, w=v, x=ks). Dubliavimas yra nevienareikšmiškumo priežastis – prarandama galimybė vienareikšmiškai konvertuoti garsą į tekstą. Lietuvių kalba yra fonetinė. Tai ypač aktualu šiuolaikinėms ir ateities garso technologijoms. Apie tai siūlytojai nutyli, o gal šios problemos ir nežino.

Tiksliųjų mokslų terminais kalbant, tekstu užrašytas žodis yra garsu išstarto žodžio kodas. Skirtingų kalbų kodai yra skirtingi; todėl norint teisingai išstarti žodį, reikia žinoti kodą. Asmens dokumentuose asmenvardžius rašant nebe valstybine kalba – būtų neaišku, kokia kalba užrašyti asmenvardžiai. Taigi, būtų neaiškūs ir jų kodai, kaip asmenvardžius perskaityti; nepadėtų nei užsienio kalbų mokėjimas, nei informacinės technologijos, nes net ir Q, W, X įvairiose kalbose tariamos skirtingai (pvz., anglų, prancūzų ir lenkų kalbose).

Be to, dažniausiai kalbama tik apie tris raides ir teigiama, kad užsienietiškuose asmenvardžiuose galima nevertoti raidžių su diakritiniais ženklais. Tai reiškia, kad siūlomas tik dalinis problemos sprendimas. Dar daugiau – nieko nesakoma, ką daryti su lotyniškais raidėmis, kurios diakritinių ženklų neturi, pavyzdžiui ð ir þ. Asmenvardžių su šiomis raidėmis gausu pvz. islandų kalboje. Turkų kalboje yra didžioji raidė I su tašku „İ“ ir mažoji raidė i be taško „ı“. Turakai jau yra pareiškę protestų dėl šių raidžių ignoravimo jų asmenvardžiuose.

Iš viso to seka, kad siūlymas asmens paso pagrindiniame lape rašyti asmenvardžius su raidėmis Q, W ir X laikytinas tik daliniu kai kurių problemų sprendimu, kuris kaip precedentas – sukeltų naujas (diskriminavimo pagal kalbą, papildomų reikalavimų) problemas. Priimti įstatymą su spragomis, kurias tuojau reikės taisyti, nėra tikslinga.

Siūlymai rašyti Lietuvos Respublikos piliečio asmenvardžius originalo kalba kitų įrašų lape yra dalykiškesni ir nekelia didesnių problemų, nes jų paskirtis kitokia, negu asmenvardžių, esančių pagrindiniame lape. Čia įrašytas asmenvardis nėra visuotinai naudojamas, neprivalomas; tai tik istorinis įrašas, išsaugantis Lietuvos Respublikos piliečio asmenvardžio šaknis. Todėl nėra poreikio konvertuoti garsą į tekstą, ir atvirkščiai. Nebūtų problemų ir išplečiant raidžių aibę iki visų lotyniškų raidžių, dar geriau – iki visų į Unikodo standartą įtrauktų raidžių. Taip būtų galima pasiekti, kad Lietuvos Respublikos įstatymai apie asmenvardžių rašybą nediskriminuotų jos piliečių pagal kalbą. Tai būtų universalus ir ilgalaikis sprendimas bet kurių tautų Lietuvos piliečiams, pavyzdys ir kitoms valstybėms.

Tad, siūlome:

- 1. Nekeisti dabar galiojančių įstatymų, atitinkančių Lietuvos Respublikos Konstituciją, dėl Lietuvos Respublikos piliečių asmenvardžių rašymo lietuviškais rašmenimis pagrindiniame asmens paso puslapyje;**
- 2. Įteisinti Lietuvos Respublikos piliečių asmenvardžių rašymą originaliais rašmenimis paso papildomame lape ir asmens tapatybės kortelės papildomame įrašė, kuriuose galės būti ir ne valstybinės kalbos rašmenys.**

Nepastebėjome esminių problemų, kokios gali kilti patvirtinus tokią tvarką. Tuo būtų padėtas tvirtas daugiakalbiškumo pagrindas Lietuvos asmens dokumentuose.

LIKS Lokalizavimo sekcijos vadovas

dr. Gintautas Grigas

Lietuvos kompiuterininkų sąjungos

(LIKS) prezidentas



dr. Saulius Maskeliūnas